

Architect of the Ark

נח תשע"א

6:11-7:13

NOACH

TORAH

¹¹ Now the earth had become corrupt before God; and the earth had become filled with robbery. ¹² And God saw the earth and behold it was corrupted, for all flesh had corrupted its way upon the earth.

¹³ God said to Noah, "The end of all flesh has come before Me, for the earth is filled with robbery through them; and behold, I am about to destroy them from the earth. ¹⁴ Make for yourself an Ark of gopher wood; make the Ark with compartments, and cover it inside and out with pitch. ¹⁵ This is how you should make it — three hundred cubits the length of the Ark; fifty cubits its width; and thirty cubits its height. ¹⁶ A window shall you make for the Ark, and to a cubit finish it from above. Put the entrance of the Ark in its side; make it with bottom, second, and third decks.

¹⁷ "And as for Me — Behold, I am about to bring the Flood-waters upon the earth to destroy all flesh in which there is a breath of life from under the heavens; everything that is in the earth shall expire. ¹⁸ But I will establish My covenant with you, and you shall enter the Ark — you, your sons, your wife, and your sons' wives with you. ¹⁹ And from all that lives, of all flesh, two of each shall you bring into the Ark to keep alive with you; they shall be male and female. ²⁰ From each bird according to its kind, and from each animal according to its kind, and from each thing that creeps on the ground according to its kind, two of each shall come to you to keep alive.

²¹ "And as for you, take yourself of every food that is eaten and gather it in to yourself, that it shall be as food for you and for them." ²² Noah did according to everything God commanded him, so he did.

4

ובזה וכל לפרש החילוק בין נינוה לנור
המבול בנינוה אפי' שכתוב כי עלתה
רעתם לפני ועברו על עבירות, לא היה להם
השחתת המדות. אבל צדור המבול כתוב כי
השחית כל צער דרכו ומלאה הארץ חמס.
(כמעט) לא היה שייך להם לעשות עוד תשובה.
וממילא לא שלח הצדיק להם נביא. לא היה
בהם שום תכלית עוד. הגיעו למצב שהעלה
היחידה היתה למחות אותם עם כל בהמות
והיקום, ולהתחיל צריחה חדשה. רק אור
שיצבה נח תיבה, אולי מישהו יראה ויתעורר
מעצמו לשבץ בתשובה. אבל תוכחת נביא
צודאי אינה יכולה להשפיע על צן אדם
שכ"כ השחת צמודותיו עד כדי שלא יתעורר
מעצמו לשבץ כשרואה התיבה בהצננותה. וכמו
שרואים אצל צן סורר ומורה, לא אזהר
החורר שיציאו אותו לאדם גדול שיוכיח
אותו דזה צודאי לא יעזר.

תורת יאשיהו

"עשה לך תיבת - הרבה ריח והצלה לפניו, ולמה הטריחו בנין זה?
 כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה מאה ועשרים שנה ושואלין
 אותו: מה זאת לך? והוא אומר להם: עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם,
 אולי ישובר" (רש"י, על פי הגמרא סנהדרין קח)

תמיהה גדולה מזדקרת לנגד עינינו שעה שאנו מעיינים בציווי ה' לנח
 לבנות את התיבה: וכי בלי תיבה תקצר חלילה יד השם יתברך להציל את
 נח ובניו? והלא דרכי הצלה רבים יש לו, לבורא העולם ומנהיגו, והוא אינו
 זקוק לעזרתה של תיבה כדי להציל את כל אשר יחפוץ להציל מן המבול!

מסתבר שזו הקושיא שהתקשו בה בגמרא, ואשר על כן תירצו כפי
 שהביא רש"י, שהתעסקותו של נח במשך מאה ועשרים שנה בבנין התיבה
 נועדה לעורר את סקרנותם של העוברים ושבים, ועל ידי כך לתת פרסום

רב לגזירה העומדת לבוא ולעורר את בני הדור לשוב בתשובה על חטאייהם
 הרבים.

ועדיין לא התיישבו בדעתנו, כי לשם כך אין צורך לטרוח מאה ועשרים
 שנה בבנין תיבה מיותרת (שהרי מדברי הגמרא עולה בבירור שלצורך עצם
 ההצלה לא היה צורך בתיבה כלל, אלא רק לעורר את הבריות לתשובה),
 יכול היה הקב"ה לפקוד על נח לעבור ממקום למקום ולהתריע מפני האסון
 הממשמש ובא, כדרך שעשה יונה הנביא כאשר הלך לנינוה והודיע ליושביה
 שאם לא יחזרו בתשובה תתהפך ארצם תוך ארבעים יום - והלא ידענו כי
 אנשי נינוה אמנם קלטו את המסר ושבו בתשובה על חטאייהם, ואכן
 התבטלה הגזירה!

3

בקראי נח שמו כא

נח קראי

כתוב כאן דבר נורא. כשאתם יש לו
* מדות מקולקלות. כמעט א"א
לשונם. הוא כבלי צחירה. הוא גרוט
ממחלל שנת או עובד ע"ז. הם, אפי'
שעטאו חסא גדול, אבל לא קילקלו עלמם.
צן סורר ומורה שהולך עד כדי גניבה
עבור תאוות האכילה, מראה שהשמש
צעלמו מדה מגונה ז, שלפסוף יגרום שהוא
יעמוד צפרשת דרכים כו. וכמו שרי ישראל
אמר, לעקור מדה אחת מהעורש קשה
יותר מלדעת כל הש"ם.

והנה הדבר פלא. אצל נינוה היו אולי
כמה מליץ אנשים (ע"פ חשבון שהיו
י"ב ריבוי קטנים), ושלא הצדיק להם נביא
להחזירם למועב. וכאן הגדון היה להצדיק
כל העולם כולו חוץ מנח ומשפחתו. ולא
שלח אליהם הצדיק נביא, רק אור לנת
לצות תיבה כדי שיראו האנשים וישאלו.
למה לא אזהר לנח להכריח לכל העולם
שיצבו פן יאצדו כולם. אולי אז היו שבים,
הצדיק חס על ציוותיו.

6

כל זה לא עשה הקב"ה משום הצלת נח, אלא משום הצלת שאר בני דורו שישובו על ידי זה בתשובה.

לכן פירש רש"י שאמר לו גם לעשותו מעצי גפר, על שם הגפרית שהם עתידין להמחות בו, ולא משום שגפרית הוא חומר שצף היטב על גבי המים, וא"כ אפשר היה לתלות שהגופר יהא המציל בדרך הטבע, אלא משום אותה

סיבה של עצם עשיית התיבה, שהיתה כדי להוכיח בזה את אנשי הדור ההוא, וכדי לעוררם שבזה הדבר חלילה ימחו, ושיחזרו בתשובה לפני בוא העונש. למדנו מכאן על גודל רחמנותו של הבורא יתברך על ברואי.

דבר גדול למדים אנו מרש"י כאן, דהרבה ריוח והצלה לפני הבורא, והיה יכול להציל את נח בכל מיני דרכים. הוא יכל גם לעשות שעל כולם ירד הגשם רק לא על גת, ולשם מה אם כן היה צריך את כל ההצלה של דרך התיבה?

אלא סוד גדול טמון כאן, וכל ענין התיבה היה מתוך רחמנותו של הבורא יתברך על בני דורו של נח. מאה ועשרים שנה השקיע נח בבניית התיבה, וכל זאת רק מתוך הרחמנות שאולי ישובו האנשים בתשובה כשנח יאמר להם שעתיד לבוא מבול לעולם.

RAMBAN ELUCIDATED

7

Now, [Noah] had to bring specimens of all of these [to the Ark] so that they could reproduce more of their kind, and when you add up the food that would be eaten by all of these for a full year, and even could ten [Arks] like it! However, it was a miracle, that a small space was able to contain such a large volume. You might ask, then: [Noah] could have made [the Ark] even smaller and relied on the same miracle of the small area containing a large volume beyond its capacity. The answer to this question is: God, Blessed be He, saw fit to make [the Ark] large, so that the people of his generation would see it, marvel at it and tell each other about it. They would then speak about the Flood and the gathering of the animals, wild beasts and birds into it - for perhaps, as a result of all the discussions generated by the building of the Ark, they would repent. Another answer is: [The Ark] was made big in order to lessen the magnitude of the miracle. for this is the norm for all miracles related in the Torah or in the Prophets: [Man] is expected to do whatever is possible for the human hand to do, and only the rest, that which is beyond human ability, is left to be done by the hands of Heaven.

תורת יאשיהו

9

אמנם, יתכן שבדברים בלבד לא היה נח מסוגל לזעזע את אמות הסיפים ולעורר את בני הארץ אשר מלאה חמס, כי דבריו לא היו נשמעים ולא היו מתקבלים על הלב, ורק מתוך שראוהו טורח ומתעסק בפועל בבניית התיבה, האמינו שהמבול עומד לבוא על הארץ, כי ברור היה להם שנח לא היה מתאמץ כל כך לבנות תיבת ענק לולא היה ברור לו שהמבול עתיד לבוא על הארץ, כפי שסח באוזניהם.

ועדיין עלינו לברר: למה דוקא תיבה? אפשר היה למצוא המחשה אחרת לרצינותו של המצב ולאמיתות גזירת המבול שמפניה התריע נח, ואת הצלתו בודאי יכול היה לחולל מבלי תיבה כלל?

כדי ליישב תמיהה זו, עלינו לרדת לעומק הדברים ולהבין את ענין הניסים שנעשו לאבותינו. ואמנם, כשנתבונן ונתעמק מעט, נגלה חילוק יסודי בין הנס שנעשה לנו כדי שינצל ממימי המבול, לבין הניסים שנעשו לאברהם אבינו כאשר קמו עליו רשעי דורו.

אצל נח, הנס היה 'מולבש' בצורה טבעית, שהרי התיבה צפה על המים כאניית משא רגילה, כדרך כל האניות שבים, וגם בנייתו היתה כדרך בניי הספינות בנמלי העולם - מעצים טובים וחזקים, כדי שתוכל לסבול את תגבורת המים. ואם בכך אין די, נח הוסיף וציפה אותה מבית ומבחוץ בזפת, שם את פתח התיבה בצידה, ואל אמה כילה מלמעלה כדי שיובו המים מכאן ומכאן ולא יכנסו בתוכה, כל זאת עשה נח במצוות ה', כמבואר בפסוקים, ומכאן למדנו שחפצו של הקב"ה היה שהצלתו של נח תיראה טבעית ככל האפשר, להעלים כמה שאפשר את הנס ולהבליעו בטבע.

אהל

ספר בראשית

וביאור הדבר, מדוע דרך הקב"ה למעט בנס, כיון שכל תכלית עשיית הנס ומטרתו היא עבורנו כדי שנחבונן ונראה מכאן גדלות הקב"ה, וכיון שעיקר כל הבריאה שלא יהיה האדם מוכרח במעשיו, וניתן לו כח הבחירה שיוכל לבחור ולעשות הטוב על פי רצונו ושאיפתו, מעתה לו יהיה הנס גדול כל כך שלא יוכלו לחלוק ע"ז, אי"כ יפגם כח הבחירה שבאדם שהרי אין לו אפשרות לבחור ברע, ולכן מיעט הקב"ה בנס כדי שעדיין תוכל להישאר בידו אפשרות הבחירה.

אבל תדע לך, שאין מיעוט לנס בעצמותו, אלא כל מיעוט הנס הוא רק בנוגע לבחינת האדם.

וזו עיקר עבודת האדם בעולמו לידע ולהבחין כי הכל נס ואין מקום לטבע כלל, וכל מציאות הטבע הוא רק מקום להטעות כדי שיהא לו כח הבחינה. וכזה נראה לבאר הא דאיתא גבי נח "את הא' התהלך נח" - וביאור ענין התהלך את האלקים, שידע נח שאין לו כל כח כלל והכל רק מאת ה'.

הנהגה זו למעט בנס' כדי להשריש את האמונה שהשגחת ה' שווה באותה מידה, בין בנס ובין בטבע, מצינו שכתב כן הרמב"ן בעוד כמה מקומות. וז"ל הרמב"ן פרשת בא (שמות י"ט) בביאור טעם המצוות שנצטוונו לזכרון יציאת מצרים: ומן הנסים הגדולים והמפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו ואם יעבור עליהם יכריחנו עונשו, הכל בגזירת עליון וכו', עכ"ל.

וכן מבואר בדברי הרמב"ן ריש פר' לך לך (וי"א), ובפרשת ויגש (מט"ו), ובירוש פרשת וארא (שמות ו"ב), כתב וז"ל: ועוד, ששכר כל התורה ועונשה בעולם הזה הכל נסים והם נסתרים, יחשוב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם והם באדם עונש ושכר באמת, עכ"ל. והיינו, שכל המאורעות והמקרים של האדם הם נסים נסתרים בהשגחת הקב"ה שכר ועונש על מעשיו.

וכבר כתב החזו"א זצ"ל (אמונה ובטחון), שאין חילוק בין נס לטבע, אלא רק בדבר אחד, והוא, שיטבע' הוא הרצון היותר תמידי של הקב"ה, עכ"ל. - והיינו, שרק בענין זה יש חילוק ביניהם!

אמת, בסופו של דבר התיבה היתה עומדת בנס גמור, כמו שכתב הרמב"ם בפרשה, שהרי לפי מדתה לא היה בה מקום להכיל את כל בעלי החיים שבעולם, והיה זה נס שמועט החזיק את המרובה, וגם עמידותם של הפירות והמאכלים שלא כדרך הטבע היתה, שאמר הקב"ה לנח: 'הקיימותי את בריתי איתך', שכרת לו ברית ונס כדי שיהיה להם במה לזון את עצמם, ואף לגבי כמות המזון מוכרחים אנו לומר שהמועט החזיק את המרובה, שהרי במעט המזון שאסף נח ניזון כל המתנה הגדול שהיה בתיבה במשך שנה שלימה! ובכל זאת, על אף כל הניסים הללו, עצם התיבה לא נראתה כנס - אלא כהצלה טבעית באניה רגילה המשייטת בבטחה בין גלי המבול הסוערים.

ולעומת זאת, הנהגה שונה לחלוטין אנו מוצאים אצל אברהם אבינו - שם התחוללו ניסים שוב ושוב, והקב"ה ממש הפך למענו את הטבע! כך בכבשן האש - שאף בריה לא היתה מסוגלת לרדת לתוכו ולהיותו בחיים, אולם אברהם אבינו הושלך לכבשן האש ויצא ממנו בריא ושלם, בניגוד לכל היגיון ושכל. כך גם במלחמת המלכים - אברהם יצא להלחם בגפו כנגד מלכים גדולים ועצומים, שעל פי כל היגיון אנושי לא היה לו שום סיכוי מולם, אולם בפועל נעשו לו ניסים גדולים באותה המלחמה: לפי אחת הדעות, החיצים שהושלכו עליו נהפכו לעפר, ולדעה אחרת אברהם היה משליך עליהם עפר וזה הפך לחיצים, אך לכל הדעות היה זה נס גמור ומוחלט, היפך הטבע ממש.

וכאן מתבקשת תמיהה גדולה: מדוע באמת הצלתו של נח נעשתה בהסתר ובדרך הטבע, ואילו הצלותו של אברהם אבינו היו באמצעות נס גלוי?

הרי ראינו את הקשר הברור בין מסירות נפש על קידוש ה' - לבין התרחשותם של ניסים עבור בני האדם, והנה, אין כל ספק שגם בדור של אביי ורב פפא היו מוסרים את נפשם על קדושת ה', אלא שבדורות הקודמים להם מסרו את נפשם יותר, וגם בדברים שלא היו מעיקר הדין התאמצו לקדש שם שמים, ומשום כך, מאחר ומסרו את נפשם שלא כדרך הטבע ויצאו מגדרם על קדושת ה' - מדדו להם מן השמים מדה כנגד מדה, ונעשו להם ניסים ונפלאות שלא כדרך הטבע.

לאור יסוד זה, יתבאר היטב טעם ההבדל בין הצלתו של נח מן המבול, שנעטפה בכסות 'טבעית', לבין הצלותו של אברהם אבינו שהיו על ידי ניסים גלויים: שהרי אצל נח לא מצינו שמסר את נפשו, וכמו שאמרנו חז"ל על הפסוק "את האלוקים התהלך נח": באברהם שהיה כוחו יפה, נאמר 'ותהלך לפני ה' והיה תמים', אבל נח שהיה כוחו רע, 'את האלוקים התהלך נח'. וכונת דבריהם הקדושים, שנח היה צריך לקב"ה לתמוך, משום שלא מסר את נפשו מעצמו על מצוות ה', ואמנם את מה שציווהו ה' עשה בתמימות ובשלמות, אך לא הוסיף לעשות יותר ממה שנצטווה, אך אברהם אבינו לעומתו היה מתחזק ומתהלך בצדקו מאליו, ומסר את נפשו על דבר ה'.

וז גם ההבנה בדברי חז"ל (סנהדרין קח), שאם נח היה בזמנו של אברהם לא היה נחשב לכולם, כיון שהיתה חסרה בו המסירות וההקרבה שהיו לאברהם אבינו.

ואכן, כשנתבונן נראה שנח לא מסר את נפשו על בני דורו, למרות שהיה צדיק תמים בדורותיו והלך בדרך ה', ודרשו חז"ל (סנהדרין קח): שהיה מוכיח את אנשי דורו בדברים קשים כלפידים, אך מכל מקום לא מסר את נפשו עליהם בתפילה ולא התאמץ למצוא להם פתח של זכות כדי שינצלו. עד כדי כך, שבזוהר הקדוש אמרו, שמשום כך נקרא המבול על שמו של נח, וכמאמר הכתוב (ישעיה נד, ט): "כי מי נח זאת לי", כי נחשב הדבר כאילו מחמתו בא המבול לעולם, משום שלא הפציר בתפילה על אנשי דורו, ואם היה מתפלל - היה מונע את המבול מלבוא.

ומחמת שנח לא מסר את נפשו על בני דורו, ולא יצא מגדרו כדי להשתדל בהצלתם ולהתפלל עליהם, זימנו מן השמים את הצלתו על ידי נס מלובש בטבע, ולא שינו את גדרי הטבע עבורו. ומשום כך לא ניצול באורח ניסי אחר, כגון שהיה מגין עליהם הקב"ה שלא יזיקום המים הזדונים, כדרך שלא הזיקה האש את אברהם, וכפי שמצאנו שבארץ ישראל לא ירדו מימי המבול, ואם כן יכול היה הקב"ה לבצר להם מקום מוגן מפני המבול, אלא כפי התנהגותו של נח כן התנהגו איתו.

ולעומת זאת אברהם אבינו, שמסר את נפשו על דבר ה', עמד בודד

כנגד כל בני דורו ומסר את נפשו יותר מכפי כוחו, ובמדרש (בראשית מג, ב) מצאנו, שכאשר שמע אברהם אבינו שלוט בן אחיו נשבה בידי המלכים, אמר: 'יצא ואפול על קידוש שמו של מקום', כי ידע שהמערכה קשה מאוד ואי אפשר לנצח את המלכים בדרך הטבע, ולמרות זאת הלך לעשות את המוטל עליו במסירות נפש, והיה יקר בעיניו ליפול על קידוש ה', עד שהלך בשמחה ורדף בכל כוחו את המלכים, וכן כשאמר הקב"ה לאברהם אבינו שהוא עומד להחריב את סדום, מיד ניגש לתפילה והרבה בדברי תחנונים להקב"ה ומסר את נפשו להצילם אף שהיו רעים וחטאים - לא בכדי זכה שעשה הקב"ה עימו ניסים גדולים, ובכך גמל עמו כפי מדתו, וכפי גודל מסירות נפשו כך ביטל הקב"ה למענו את כל גדרי הטבע כדי להצילו.

יסוד היסודות של היהדות הוא - 'ה' צלך על יד ימינך' (תהלים קכא, ה). וכמו שאמרו במדרש (הובא בשל"ה - תולדות ארם, שער הגדול, ועיין ויק"ר פ"א, ה): 'וכן אמר דוד: 'ה' צלך על יד ימינך', מהו 'ה' צלך'?

כצלך, מה צלך אם אתה משחק לו הוא משחק לך, ואם אתה בוכה לו הוא בוכה כנגדך, ואם אתה מראה לו פנים ועומות או מסוכרות אף הוא נותן לך כך, אף הקב"ה צלך, כשם שא"ה הווה עמו כך הוא הווה עמך."

על יונה הנביא מובא (ילקוט שמעוני יונה רמז תקנ): "יונה בן אמתו מעולי רגלים הוה ונכנס לשמחה בית השואבה ושרתה עליו רוח הקדש ללמדך שאין השכינה שורה אלא על לב שמח שנאמר 'והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'". לא בית המקדש הוא המקום שממנו שואבים רוח הקודש, אין הדבר תלוי אלא באדם עצמו - אם לבו "לב שמח". גם בימינו אם אדם פונה אל הקב"ה מתוך לב מלא שמחה והודאה על כל הטוב שהקב"ה זיכה אותו, על הזכות לקדש את שמו, לברך ולומר "ברוך אתה... שהכל נהיה ברכו", הלב מלא בהודאה לקב"ה על חסדיו המרובים עד אין קץ - כפי המידה שהאדם פונה לקב"ה, הקב"ה משיב לו באותה המידה - "השיבה לי ששון ישעך"! (תהלים נא, יד - ופירש"י: "ששון ישעך - רוח הקודש").

must resort to the aid of a higher source. Hence the dilemma: the meaningful or the magnificent? Mine or more?

The Torah expects of us nothing less than the attainment of both these aims: to reach beyond the self and, at the same time, make the endeavor one's own. This is the ideal expressed in the second verse of the *Shema*, which reads: "And you shall love the L-rd your G-d with all your heart, with all your soul, with all your *me'od*." The Hebrew *me'od* is usually translated as "might," but "might" is only an approximate rendition of the word. Furthermore, this translation is also inconsistent with the logic of the verse, for if we are being told to sacrifice for the sake of G-d all our desires ("with all your heart") and even our very lives ("with all your soul"), what is added by the words "and with all your might"? Indeed, what more can be said?

The precise meaning of the word "me'od" is "very" or "more so." Thus, Chassidic teaching understands the verse as instructing us to love G-d "with all your veryness" or "with all your beyondness"—that is, above and beyond your currently defined self. The Torah is saying: after you have attained your ultimate ("with all your heart and with all your soul") in your love of G-d, reach higher yet. Relate to Him on His terms, surmounting the finiteness of your own being.

The human being possesses this capacity—indeed, the quest for self-transcendence is the quintessence of our humanness. This is alluded to in the Hebrew word for human being, adam, which is composed of the same three letters (alef, dalet, mem) as me'od. Hence, the Torah refers to this transcendent ability as "your beyondness." This is not an injunction to annihilate the self in pursuit of a higher, supra-human existence: "your beyondness" is a deeper dimension

of your own self, previously obfuscated by your self-perceived limitations. The "new you" is, in fact, the true you.

20

והנה, כל שם ושם שנקרא בו משה רבינו בא לבטא ולתאר את מעלתו וגדלותו של משה, "ירד, שהוריד את התורה מלמעלה למטה, ד"א שהוריד את השכינה, אביגדור אביהם של גודרים, חבר, שחיבר את ישראל לאביהם שבשמים, אבי סוכו, אביהם של נביאים שסוכים ברוח הקודש וכו'" (עיי' ויק"ר סס). כל אחד משמותיו ממצה צד אחר מגדלותו, וכדי להקיף את רום מעלת משה רבינו צריך עשר שמות.

אך ראה זה פלא, שמו "משה" שנקרא בו בכל התורה, מה הוא אומר? "כי מן המים משיתחו", ומה גדולה יש בכך, ואם אמנם יש כאן שבח על בתיה בת פרעה, מה לזה ולעצם מהותו של משה?

אלא הן הן הדברים, מכח מסירות נפשה של בתיה בת פרעה, שהמרתה את פי אביה והצילה את משה על אף גזירת פרעה, ומכח גמילות החדש שגמלה עמו בגדלה אותו בהקרבה ובמסירות, קיבל משה רבינו אל תוך נפשו ובשרו את הכחות הללו, ועל ידם נתעלה והוכשר להיות גואלן ומושיעין של ישראל, כי בהקרבה ובמסירות נפש ניהל את צאן יתרו בתחילה, ובהקרבה ובמסירות נפש הושיע אח"כ את ישראל, בין בעמדו לפני פרעה ובין בעלייתו למרום, וכל ארבעים שנה שהיו במדבר היו חייו רצופים בהפקרת נפשו עבור ישראל, מסירות נפש תמידית עבור כל אחד ואחד מישראל עד לאמירתו: "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת".

כל זאת היה טבוע בנפשו והתפתח בו מן הגרעין של מסירות נפש שהשקיעה בו בתיה בת פרעה במשותה אותו מן המים, על כן נקבע בו השם "משה" יותר מכל עשר השמות שהיו לו, כי שם זה ממצה את גדולת משה רבינו יותר מכל השמות. וזהו "שכרן" של גומלי חסדים, שהחמד שעושים עושה פירות, ומי שגמלו עמו חסד, על שם החסד הוא נקרא לעד.

ה משה נח 21 דרש

דיאמר אלקים לנח ונח והנני משחיתם את הארץ ונח [ו יג]. מ"ט אמר השי"ת לנח תחילה רק שישחית כל בשר ולא אמר

שע"י מבול, ואח"כ שיעשה תיבה ואח"כ שיביא מבול. נראה פשוט שהוא כדי שיעשה מצות בנין התיבה מצד מצות ה' ולא מצד הצלה, כי מצד הצלה הרי הרבה עצות למקום הוא יכול להניח איוה מקום פנוי ממים ומחוסם וכדומה, וכדפרש"י הרבה ריחו הצלה למקום, אבל הוא מצד ציווי ה', ואולי כדי שיהיה זה עונש גם להם שלא זכו להנצל בדרך אחר. ומטעם זה בכל מצוה אף שידוע הטעם צריך לקיימה מצד מצות ה', משום שיש עוד טעמים לציווי ה' כהא דכאן, וכן בכל מצוה. נמצא שעשיית התיבה לא תלוי לגמרי בהמבול, לכן אמר לו זה קודם שאמר שיהיה מבול, להורות דבר זה.

ולמען הבין את הדברים צריכים אנו לבאר יסוד גדול הנראה לנו מן התורה ומדברי חז"ל.

באלישע כתוב: "ויאמר לגיחזי חגור מתניך וקח משענתי בידך ולך וגו' ושמת משענתי על פני הנער" (מלכים ב ד כט). ויש להבין מהו הכח שיש למשענת ההחיות את הנער, והרי רק לאלישע נתן ד' את הכח להחיות מתים. ומזה אנו למדין כקו של אדם, שבידו להחזיר בבויל עין דומם כח של החיית מתים. ואמנם כשם שביד האדם לעשות כן, כך ביד האדם לבטל כח זה, שכן אלישע נתן כח תחית המתים במשענתו, ובא גיחזי ובטלו ממנה, וכך אמרו חז"ל (ילקוט רמז רכה, הובא ברד"ק סס): "גיחזי היה הדבר כשחוק בעיניו, וכל אדם שהיה פוגע בו היה מדבר עמו ואומר לו, התאמין שהמטה הזה מחיה את המתים? לפיכך לא עלתה בידו, על ידי הליצנות פקע כח תחית המתים מן המשענת.

ובגמ' יומא (לה א) איתא: "כשהלך ניקנור להביא דלתות מאלכסנדריא של מצרים, בחזירתו עמד עליו נחשול שבים לטבעו, נטלו אחת מהן והטילו לים, ועדיין לא נח הים מזעפו, בקשו להטיל את האחרת, עמד הוא וזכרה [חיבקה, רש"י] אמר להם הטילוני עמה, מיד נח הים מזעפו, והיה מצטער על חברתה, כיון שהגיע לנמלה של עכו, היתה מבצבצת ויוצאה מתחת דופני הספינה וכו', לפיכך כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות של זהב [כשהעשירי], חוץ משערי נקנור מפני שנעשו בו נסים".

מסירות נפשו של נקנור נתנה כח בשערים שיצופו בנס על פני המים וילוו את הספינה למחוז חפצה, כשם שע"י מסירות הנפש של נקנור נח הים מזעפו [וכח תחית המתים שהיה לאליהו ולאלישע ג"כ ע"י מסירות נפש באה להם (ראה שמ"ר פ"ד, ועיי' מאמר עג מה שנתבאר בה)].

18

ואמרו חז"ל (מנחות צז א): "בזמן שביהמ"ק היה קיים מזבח מכפר על אדם, עכשיו שאין ביהמ"ק קיים, שולחנו של אדם מכפר עליו, ופירש"י: "שנותן פרוסה לאורחים", ובשטמ"ק שם גורס: "שנותן פרוסה לעני", והתוס' פי' הטעם כי גדולה לגימה שמקרב רחוקים. ולהאמור, אין כאן מליצה אלא הכוונה היא כפשוטו, "השולחן" הוא שמכפר, שאף שאת כל אלה עושה בעל הבית, מ"מ מאחר שע"י השולחן נעשים מעשי צדקה וחסד נעשה השולחן עצמו למזבח כפרה, וכח זה ניתן בו ע"י ששימש לבעוליו לצדקה וחסד.

עפ"י האמור נחזור לענין שפתחנו בו, התיבה שנצטוה נח לעשות, לא היתה מקום מחסה ממי המבול גרידא, אלא נראה שהיה עליו לבנות "בנין של הצלה", דהיינו תיבה שיהיה טבוע בה כח הצלה וישועה, וזה ע"י שיהיה נח עוסק וטורח בבנינה מאה ועשרים שנה מתוך מסירות נפש כנגד רשעי הדור, ויחד עם מסירות הנפש הוא ישקיע בתיבה קריאה ודרישה לתשובה מדרכיהם הרעים, כל זה יכנס ויחזור לתיבה, וע"י כך תיעשה התיבה למבצר הצלה לנח וביתו. [ולא רק לנח וביתו אלא אף לדורי דורות היה בה כח הצלה לישראל, שכן אחז"ל (ילקוט בשלה רמז רנ) שהעץ גבוה חמישים אמה שעליו נתלה המן היה מן התיבה. כה גדול היה כח הצלה שהיה טבוע בה, שעץ אחד ממנה שימש להצלת כלל ישראל בימי המן]. וכל זה יהיה רק אם יעסוק בכך נח בעצמו, כי רק נח שמצא חן בעיני ד' להצילו מכל בני דורו יכול היה להסביע בתיבה סגולת ישועה והצלה, ומלבד נח

אין אחר אשר יוכל לבנות תיבה עם כח זה, כשם שאין המשענת מסוגלת להחיות מתים אלא על ידי כוחו של אלישע, וזהו שאמר ר' יודן: "אם צדיקים הם, אטריח עליו לעשות תיבות הרבה", "עליו" דוקא, הוא ולא אחר, ולעשות תיבות הרבה עם כח זה של הצלה היה קושי שלא היה יכול נח לעמוד בו.

19

ומעתה, כיון שנתבאר שאפילו דומם מקבל כח נפלא ע"י מסירות נפש, עאכו"כ שאדם שגידלוהו במסירות נפש והשקיעו בו אהבה ומסירות, בודאי חדרו ונספגו בתוכו כוחות נפלאים, כוחות עצומים של מסירות נפש ואהבת הזולת.

וזהו מה שאמרו חז"ל (ויק"ר פ"א א): "עשר שמות היו לו למשה רבינו, א"ל הקב"ה למשה, חייך מכל שמות שנקבע לך, איני קורא אלא בשם שקראתך בתיה בת פרעה, ותקרא שמו משה" (שמות ב י), ובמקום אחר אמרו (שמ"ר א כו): "מכאן אתה למד שכרן של גומלי חסדים, שמכל שמות שהיו לו, לא נקבע בו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיה בת פרעה, ואף הקב"ה לא קראוהו בשם אחר".

מהיכן היו לו לנח כחות אדירים כאלו, להיות עוסק מאה ועשרים שנה, יום יום בבניית התיבה, ולהיות ללעג ולקלס בפני כל עם. שנה עוברת, ועוד שנה חולפת, והוא עומד איתן בדעתו כצור חלמיש, מבלי להתפעל להתרפות מדביקותו באמונתו.

וכי טובע בבשר ודם כח אדיר כזה?

הענין הוא פשוט, העושה חשבון הוצאותיו והכנסותיו, כמה הרויח וכמה הפסיד, ויהיו לפניו כמה וכמה חשבונות, חשבון אחד אמיתי ואלפי רבבות חשבונות של שקר, אך מכיר הוא את החשבון האחד האמיתי, האם יש ברבבות השקרים איזו שהיא ממשות ביחס לאמת.

אך ורק כאשר חסר לאדם הבנה ברורה כי זאת האמת, ובלבו מקנן אָזְהָה שהוא ספק, אז יתכן ששיקולי "מה יאמרו", "כל העולם כולו מעבר אחד", יגרמו לו איזה שהוא רפיון.

אולם נח, ששמע מפי קדשו יתברך "הגנני משחיתם את הארץ", הרי נודע לו ממקור האמת כי אכן יבוא מבול. וכאשר האמת ברורה, הלא אין שום דבר בעולם שיוכל לנטות מפניו ימין ושמאל, מאחר שהרי יודע האמת.

וברשיי "ולמה הטריחו בבנין זה, כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה ושואלין אותו מה זאת וכי, אולי ישובו", עכ"ל. ולכאור הדבר קשה שיטריח אותו צדיק בבנין התיבה ק"כ שנה אולי ישובו, ובזמן שבאמת לא שבו ולמה לא הוזה סגי בהתראה מועטת בזמן הסמוך למבול.

ונראה דהמכוון בזה לטובת נח עצמו וילדיו, לחזקו שלא יגררו אחר הדור כי יודע שטבע האדם כאשר הוא עומד מנגד להבריות המבוזין אותו על מעשיו ועומדין סמוך, או או שנגרר אחריהם או שיוצרו לו מסגרת משונה וחזקה, והיא כמבצר נגדם שלא יחד אחריהם. וכך מתחזק הוא בעצמו, והיה צריך לפעול על נח שאת השקבות לא יחד רק בלבן, אלא יראו בפועל במעשיו והוא מחולק מן העולם כאשר עשה במציאת התיבה לבקו, וכולם יודעים ענין חיבת נח, כיון שהדבר מושרש במצותו לא יחד כל רוחות שבעולם להרוץ סמוכמו.

בא תבין כיצד נח יצא מן התיבה ולא היה איש בעולם מלבדו ובניו, נתקלקל יחד וקראו על התיבה, והנה משום שלא היה נח הרע והרשעים שהיה צריך להלחם עמם ויחזיקו להיגד כל שיש בודא לביא.

ממנו נח יצא מן התיבה ויהי לטובתו כי עמד ובינו להחיותם שלא יגררו אחר יחד, ובאופן זה לא יאבדו מסוד עם בניו, ולכן אין בכו לא להקלקלו בתקופת זו עד כי יבין כיצד נח יצא מן התיבה ויבין שכן עסק בבנין התיבה ועמד כנגד יחד במציאת התיבה ונח יצא מן התיבה ויהי זה סופים בבנינה לא

25

נעלמות בתחום הנפש

חז"ל עוד הרחיקו לכת בגילוי סוד תחומה של הנפש, הגדושה פליאות וחידות "אמר ר' יהושע, מה ראה נח שלא ביקש רחמים על דורו אמר בלבו, אולי לא אמלט, דכתיב "אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה", כלומר לפי הדור, ולפיכך לא ביקש רחמים עליהם" (שם בזה"ק, בחשמטות ס"י י"ג).

הנה כי כן, רואים אנו עד כמה נעלמות יש בתחום הנפש של האדם, שחשיבות עצמו ואהבת חייו עולות בעיניו על האחרים וממעטות את בקשת הרחמים על זולתו. נח לא ביקש רחמים, לפי שלא רצה לקפח

ולמעט את זכותו בחיים. ע"י שהם פוחתים במדריגתם ומושחתים במידותיהם, עולה ומתבלטת יותר צידקתו, שהוא הגורם להיותו נותר בחיים.

לכן ציוה הקב"ה על נח שיבנה את התיבה, כדי שהמות יעמוד לצד עיניו ויכוון לבו לשמים, לדעת כי בזכות שנשא חן מלפני המקום, הוא עורר רחמים על עצמו שזכה לישראל בחיים. אולם גם אז לא ביקש רחמים כראוי, וטועה היה בעצמו שחשב שבוכה הוא על אבדן וחורבן דורו.

אל יהא האדם מוטעה בנפשו ואל יחפה בדמעותיו את האדישות שלו כלפי חביריו הנדכאים והנצרכים.

("אור חדש" מתוך מאמר "רעיא שטיא")

ויש לומר ולבאר, כי רצה הקב"ה שנה ירגיש וישתתף בצער אנשי דורו והתמונה הנוראה של המבול, שבו טבע כל המין האנושי וכל היקום, תעמוד נגד עיניו כדי לעורר רחמים בלבו וידע להכיר את יד ה' ועונשו על החוטאים והמורדים באורו, ולא יסיח את דעתו מן הנס והחסד שעשה לו הקב"ה שהוציאו מן הכלל ונותר וניצל מן המבול הוא ובניו.

ביקש הקב"ה שיחיה בעצמו באותה תחושת הסכנה שהמבול עשוי להטביעו במימיו הזדוניים ויכוון לבו לשמים. ואילו היה נתן לו הקב"ה

מקום פנוי בעולם שהמבול לא יגיע אליו, היתה תשומת-לבו של נח קלושה ביותר. ואף לא היה מתפנה יתר על המידה לחשבון נפשו ולנטיעת יראת החטא בלבו. רק בהיותו בלב המבול ובמרכזו, בראותו במו-עיניו מה שנעשה לרשעים בני דורו.

אולם גם לאחר שבנה את התיבה ונכנס לתוכה, היתה כנגדו טענה על מיעוט רגשות לבו ורחמנותו, כמו שמבואר בזה"ק בחשמטות, וחלק א' רנ"ד, ס"י י"ג "מה חשב הקב"ה לנח כשיצא מן התיבה וראה את העולם חרב והתחיל לבכות לפניו ואמר, רבונו של עולם, נקראת רחום, היה לך לרחם על בריותיך וכו'. השיבו הקב"ה, ואמר, רעיא שטיא, השתא אמרת דא, למה לא אמרת בשעתא דאמרית לך כי אותך ראיתי צדיק וכו', ואח"כ "הנני מביא את המבול אים על הארץ", ואח"כ "עשה לך תיבת עצי גופר", כל האי איתעכבית ואמרית לך בגין דתבעי רחמין על עלמא, ומכדין שמעתא דתשתזיב בתיבותא לא עאל בלבך למבעי רחמין על ישובא דעלמא, ועבדיית תיבותא ואישתזיבת וכען דאיתעביד עלמא, פתחך פומך למלא קדמי בתחנונים"

גם בהיותו בתיבה, ואפילו בראותו את בני דורו טובעים, נחנקים ונמחים מן העולם, גם אז לא ביקש רחמים, והקב"ה בירר לו כי הדמעות ששופך הוא עכשיו על בני דורו אינן מתוקנות, שכן למה לא ביקש רחמים בטרם נכנס לתיבה, בשעה שאמר לו הקב"ה "כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה".

נח טעה, איפוא, בחערכת כוחותיו הנפשיים הטמונים והנעלמים.

"קינים תעשה את התיבה" (בראשית ו, יד) - אמר רבי יצחק, מה הקן הזה משהר את המצורע, אף [אתה] תיבתך מטהרתך".
(בר"ר לא, ט)

והרינו למדים מכאן, שבניית התיבה נועדה לא להצלה בלבד, אלא אף לשם 'טהרה'. שמעשיו של מקום, כגון המתחלק לכמה גוונים הם. ואם היה נח זקוק לטהרה ולהצלה כאחת, באת אותה תיבה שמילטנו, והיא עצמה טיהרתו.

* וטעונה כאן נקודת עומק: שאין הקב"ה ותן (ע"י ירושלמי שקלים ה, ד). ואם חטא נח ולא היה כדאי, אף לכשחננו המקום ב"ה וזימן לו תיבת הצלה - לא בכדי נעשה לו הנס. אלא על מנת לטהרו ולהכשירו, עד שיהיו הצלתו וזכאותו לה, באין כאחת. ונעשה נח היוצא מן התיבה, זכאי למפרע להיות ניצול בה. שאלמלא כן, לא היה נמלט מגורל שאר בני דורו.

27

ב. צדיק בדורותיו

למדנו איפוא, שהתיבה שימשה מקום טהרה לנח ובניו. ומכללא אנו למדין, שאכן הם היו זקוקים לכך. ודבר זה, שאף נח לא היה כדאי, שבו רבותינו ולימדנו עוד במקום אחר:

יורא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וגו' וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ וגו'. ויאמר ה' אפחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה וגו' כי נחמתי כי עשיתים. ונח מצא חן בעיני ה' (בראשית ו, 1-9) - אמר ר' אבא בר כהנא, 'כי נחמתי כי עשיתים, ונח מצא חן, אמתא*'. אלא אפילו נח שנשתייר מהם, לא שרדה כדאי, אלא שצא חן**.

* ושני הלימודים כאחד, מחייבים בירור. מה טהרה היו זקוקים לה נח ובניו. ומה פגם היה בהם, שהיה טעון בדיק? ועוד נבצר מאתנו להבין, באיזה דרך היתה התיבה 'מטהרת' את דריה?

28

ג. "מי נח"

ורבותינו בעלי הסוד הצביעו על נקודת התורפה המסוימת בה היה נח לקוי:

"תא חזי, מה בין משה לשאר בני עלמא. בשעתא דאמר ליה קב"ה למשה, 'ועתה הניחה לי וגו' ואעשה אותך לגוי גדול וגו' - מיד אמר משה, וכי אשבוע דיניחון דישאל בגיני כו'. כמה דעבר נח, דכיון דאמר ליה קודשא בריך הוא דישייב ליה בתיבותא כו', לא בעא רחמי על עלמא, ואיתאבידו. ובגין כך, אקרון מי המבול על שמייה***. כמה דאת אמרת (ישעיה נח, ט): 'כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח [עוד על הארץ]'".

(זוה"ק בראשית טו, ב)

עוז מסרותיו של מבול, מיוחסים בדברי הנביא, לשמו של נח: "מי נח". ודבר זה מלמד, שאף הוא נושא אשמה, ובעטיו הוא שקלחו. וביאורו חכמים, שנח נתבע, על שלא התפלל על בני דורו - כמשה רבינו בשעתו, על ישראל עובדי עבודה זרה. וכאברהם על אנשי סדום, הרעים וחטאים.

ותפלתו של אברהם על אנשי סדום, היא אחת הפנים העמוקות של מידת החסד שהתהלך בה. ונח ה' צדיק בדורותיו, לא זכה לפנים עמוקות הללו.

29a

ד. תפילה על רשעים

והדברים טוענים עומק. שמדברי רבותינו הראשונים למדנו, שהתביעה על נח לא הסתכמה במה שלא התפלל עליהם. כי ברור הדבר, שאין זה פשוט להתפלל על מי שחכמתו ית' גמרה אומר, שנוח לו שלא נברא. מוטב ימות, ולא יוסיף לחטוא. והרי על בן סורר ומורה שעדיין לא הוציא את הרע שבו אל הפועל, שינו (סנהדרין ע"ב): "מוטב ימות זכאי ואל ימות חייב".

זבודאי, במצב וברמה בה חיו בני דור המבול, לא היה טעם ולא אפשרות להתפלל להצלתם. התביעה העיקרית שנתבע עליה נח, והימנה היה זקוק לטהרה, היה זה שלא טרח לקרב את בני דורו לעבודת ה', ולא הסה שכם להכניסם תחת כנפי השכינה. וזכו נבדל מאברהם אבינו, שישוד החסד שבו, עוזר אותו "לגייר את האנשים" (בר"ר לט, יז); וכל מעשה חסד שעשה, השלימו בחסד רוחני: "נבדל לאלוקינו שאכלנו משל" (תנחומא ק"ל-ק"ג). ומכח זה, היה אפשר וראוי לו להתפלל על אנשי סדום - מתוך המחשבה שלאחר המתקת גור דינם, ינסה לקרבם אל תחת כנפי שכינה. וכה הם דברי הספורנו:

* "ונח מצא חן בעיני ה' - לא מפני שיהיה ראוי לכך כו', וזה כי לא לימדו את דורם לדעת את ה', כאברהם, משה, שמואל, וזולתם כו'".
(בראשית ו, ח)

נח - אומר הספורנו - לא זכה להגנת הצלה, אלא מהלכות 'חנינה' בלבד. וזאת, משום שלא השתדל להשיב את בני דורו לדוד ה'. וכן משמעות לשון חכמים במדרש:

"...ומשה אומר לו [לנח]: אחיה הצלת את עצמך, ולא היה בך נח להציל את דורך. אבל אני כתיב [ב'י] יצחם ה' על הרעה אשר דיבר לעשות לעמו' (שמות כ"ד). משל לשתי ספינות שהיו [עוסדות ליסוד] בים - אחד מהם, הציל הקברניט את עצמו ולא הציל את ספינתו; ואחד הציל עצמו ואת ספינתו".
(ילקוט ברכה תתקצ"א קרוב לסד"ה איש)

לא שנח לא אבה להתפלל על בני הדור, אלא שתש כחו מלבקש עליהם וליענות - "לא היה בך נח להציל את דורך". כי לא היה לו הכח להשפיע עליהם מטובו.

30

ה. חסד יבנה

והפגם הזה בשעור קומתו של נח, שורשיו נעוצים במשלת הדור שהוא כולו, "שלא נחתם גור דינם עד שפשוטו ידחם בגול" (סנהדרין ק"א). שכבר הסברנו פנים במקום אחר, שאבן הפינה המרכזית בבניית העולם, הוא כח הנתינה. "עולם חסד יבנה" (תהלים פ"ג) - מידות שונות יש, בהן מנהיג הקב"ה את עולמו. חולקת מידת החסד שם לעצמה, שמלבד היותה מידה של הנהגה, כיתר המידות, היא משמשת בנוסף, אף כאמת בגיין.

סגולת הנתינה, היא תכונה בסיסית, הנותנת ומאפשרת לבריאה צורה של קיום. ודור המבול שהיו פגומים בגול, מצאו את עצמם נידחים לגמרי מתכונות של חסד והטבה. ובכך אבד העולם את יכולת קיומו הטבעי. ומי המבול, היו התוצאה ההכרחית של תופעה זו.

זכינו לדון, שאותו יסוד של חסד שחסרונו הרס את הדור ההוא, היה פגום במידה, גם כנפשו של נח. וכפימיתו זו באה לידי ביטוי, במה ד"ל לא בעא רחמי על עלמא, וש"ל לא לימד דורו, לדעת את ה". והיא זו ה'טהרות' שהיו נח ובניו נצרכים לה. זקוקים היו לביעור וניעור השרידים הטרומם מבוליים, שדבקו בהם. ואותה ה'טהרות' נמצאה להם, בדמותה של התיבה - "תיבתך מטהרתך".

31

ו. בית מדרש

ועלינו ללבן מעתה, היכן וכיצד היה גלום בתיבה, מקוה טהרה, למה שפגמו במידת החסד. ודברי תורה עשירים במקום אחר. שדבר זה למדנוהו מדברי חכמים, כי התיבה על כל אנפיה, היתה 'בית-מדרש' לתורת חסד! וכך מספרים חכמים:

"...כשאמר [אברהם] למלכי-צדק (שם בן נח) כיצד יצאתם מן התיבה? אמר לו, בצדקה שהיינו עושים. אמר לו אברהם, וכי מה צדקה היה לכם לעשות; וכי ענייני היו שם, והלא לא הייתם שם אלא נח ובניו, ועל מי הייתם עושים צדקה? אמר לו, על החיה והבהמה והעוף. לא היינו יושבים כל הגלילה, אלא היינו נותנים לפני זה ולפני זה, פעם אחת איחרנו עצמינו, ויצא אבי משובב".

"ואותה שעה אמר אברהם, מה אלו, אילולא צדקה שעשו עם בהמה חיה ועוף, לא היו יוצאים משם, וכשביל ש'אחר עצמו, קיבל שכרו ונשכר - אני אם אעשה עם בני אדם, על אחת כמה וכמה. באותה שעה, נסע 'אש"ל' בבאר שבע - אכילה, שתייה, לינה".
(מדרש שו"ם תהלים ל"ז)

THE ARK AND THE METAMORPHOSIS OF MANKIND

Noach left the ark along with his sons, his wife, and his sons' wives. Every beast, land animal, and bird — all that walks the earth — in families left the ark.

(Bereishis 8:18-19)

Interestingly, the word *l'mishpechoseihem*, "in families," does not appear earlier, in the verse that enumerates those who boarded the ark as the flood began. It appears only when the Torah mentions those who disembarked.

From here we see that mankind underwent a drastic transformation within the ark. Before the flood, man was an independent being who was capable of surviving on his own. He did not require a social environment. Man followed in the footsteps of Adam, who was created alone.

The passengers in the ark, however, emerged "in families" — in cohesive groups. They instinctively clung to one another because God had removed their inclination to survive on their own and transformed them into socially dependent beings. This was a significant event in the Torah's account of man's sojourn on earth.

God instilled this trait of dependency into the human consciousness for the good of mankind. The evil practices of those who perished in the flood had reached such an intolerable level precisely because of their independence. This independence degenerated into a lack of respect for others, a flaw which could be corrected only by making men more dependent upon one another. As we all know, a person who has a need for someone learns to respect him.

This explains why Noach and those who entered the ark with him were forced to remain inside the ark for such a long time. God kept them there so that they would learn to live together in harmony. Only when they had been fully infused with a sense of community did God allow them to return to a natural existence in the world.

מים - יסוד כל התאוות, כמו המים ששוצפים וגועשים.

ובאמת, לדור זה נתן הקב"ה את כל טוב העולם הזה! ומי שיש לו הכל איזו הנאה חדשה עוד יכול הוא להשיג? הנאתו של הזולת!!! כי מים גנובים ימתקו!!!

אמר הקב"ה: אם כך, עונשם יהיה במים בלי גבול. כי השורש שלהם הוא ממים. וכמו שמים, הם בדרך כלל גשמי ברכה, כך שימוש בתאוה, כשנעשה במידה - הוא מבורך. כיון שדק על ידי התאוות, אדם יוליד, ילמד, יפעל, יצנן יצירת ויקיים את העולם.

אבל, כשעברו אנשי דור המבול את הגבול, והפכו לרודפי תאוה - מים ללא סוף - או אז העונש המתאים ביותר, הוא מים ללא גבול - מבול!

תורה משולה למים

וכיון שכן, דור המבול שחטאו ברוב התאוות, שהוא יסוד המים, אין דב מושחת, ולכן נזקק לטהרה. וכיון שטהרה עושים במקוה - הטביל הקב"ה את התאוות?

את הגבול לתאוות שהם יסוד המים, יכול אדם לעשות רק על ידי מים וידוע, שכלי שבלע איסור, צריך הגעלה ברותחין, על מנת לפלוט את האסור "אין מים אלא תורה". שכן, קודם שיאכל - ימתין ויברך. לפני שיכנס לביתו ימתין ויעשה מעקה ומזוזה. בטרם יאכל בשר - ישחוט, ינקר, וימלח. קודם שיאכל פרי - ימתין ג' שנות ערלה, נטע רבעי, תרומות ומעשרות. והיסוד לכך זה, חד הוא: שאדם ימתין, יתאפק, ויכבוש תאוותיו. ירסן את התאוה, ששורשיה הוא מים!

ועל ידי מה? על ידי תורה שמשולה למים!

ודברי חכמים, צריכים לימוד. ששאלו: "בזכות מה יצאתם מן התיבה?" מה מקום לתמימה זו - יציאה לארץ חרבה, כלום לזכות היא זקוקה? משזכו כבר להיות ניצולים מתוקפו של מבול, הן מילתא דממילא היא, שיהיו יוצאים מבינות דוחקם של קרשי התיבה*.

נעוץ כאן רעיון עמוק. כי יציאה מן התיבה, משמעה, התחלת בניינו של העולם המחודש שלבתי חורבנו של מבול. ולא עוד, אלא שאדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה, לא זכה לבנות עולם בן-קיום. אבל נח ובניו זכו להשחית עולם על פלגי הבטחת הברית:

"לא אוסיף עוד לקלל את האדמה בעבור האדם וגוי ולא אוסיף עוד להכות כל חי כאשר עשיתי וגוי, עוד כל ימי הארץ ודע וקציר קיץ וחורף יום ולילה לא ישבותו" - נשבע הקב"ה, שלא יביא עוד מבול לעולם*.

העולם שלבתי המבול, זכה איפוא לברית קיום מלא יותר מן העולם שלפניו. ובדוא, ההורמנא והכח לבנות עולם, לזכות רבה הוא צריך. וכל שכן, לבנות עולם, בעל כושר קיום מתמיד.

* והיא שאלתו של אברהם לשם בן נח: אלו כלים, ובאלו זכויות יצאתם להקים עולם חדש ומהו שהעניק לעולם החדש הזה, ברית קיום מתמדת. ברית שלא ניתנה לעולם שחרב.

ועל כך השיבו מלכי-צדק, ותשובה שהעניקה לאברהם אספקלריה חדשה על כח ההתמסרות שבחסד, הדרוש לקיומה של הבריאה: "עשינו חסד עם החיות והעופות". שנה תמימה, יום

ולילה לא ישבותו, עמלו נח, אשתו, בניו ונשי בניו עמו, על רוחתם ופרנסתם של חיות בהמות ועופות. שנה תמימה ניצב נח דרוך, כחיל בשדה המלחמה, לתביעות המגוונות של המוני 'אורחיו'. היתה זו שנה שכל כולה נתניה והקרבה. ונדרשה הימנו עמידה קפדנית בפקידותו. הצמינות מלאה - "פעם אחת (1) איחרנו עצמנו, ויצא אבי משובר".

"הן צדיק בארץ ישולם" (משלי יב א) - בא [נח] לצאת [מן התיבה] ונשתלם כו', כשהיה נח יוצא מן התיבה, הכישו ארי ושיברו, ולא היה כשר להקריב, והקריב שם בנו תחתיו*.

* ומכאן למד, שאין חפץ לה' בקיומם הבלעדי, אלא כאשר הוא מהווה עילה לתקומת היצור כולו לגוונו. בשמשו מנוף, לקידומה של הבריאה כולה.

וכך שימשה להם התיבה, בית אולפנא לתורת ה'צנינה'. לחסד. בה למדו, להתחלק במרחב המצומק, עם אחרים. בה הרגלו ותרגלו בעקביות, להקדיש עצמם במלוא אונם, לזולתם. בה למדו והשיגו, שזכות חיותם שלהם, תלוייה ומותנית, בהתמסרות מוחלטת ליעד של קיום עולם. והיא ששנו החכמים:

"שתולים בבית ה' בחצרות אולפניו יפריחו" - ...זה נח, ששתלו הקב"ה בתיבה*.

לא תיבת הגנה גרידא, אלא "בית ה'" - בית אולפן לתורת חסד. ותלמוד אולפן זה הוא שעמד לו להציל:

"אמר ר' שמואל בר נחמני כו', אשריהם הצדיקים, שהם הופכים מידת הדין למידת הרחמים. בכל מקום שנאמר 'אולפניו', הוא מידת הדין כו', וכתיב כו' ייזכור אלקים את נח [ואת כל החיה ואת כל בהמה אשר אתו בתיבה ויעבר אלקים רוח על הארץ וישוכו המים] (בראשית ח, א), מה זכירה נזכר לזו שזן ופרנס אותן כל שנים עשר חודש בתיבה כו'".

מח תורת נח חסד

34 עולם טהור נולד בחז"ל מבואר, שהיה צריך לברוא עולם חדש, שכן העולם היה [כמעט] כולו הולם לענוש אותם מן המים, יסוד התאוה, ומה היא הדרך היחידה לרסן או מושחת, ולכן נזקק לטהרה. וכיון שטהרה עושים במקוה - הטביל הקב"ה את התאוות? כל העולם במקוה - מבול!

וידוע, שכלי שבלע איסור, צריך הגעלה ברותחין, על מנת לפלוט את האסור "אין מים אלא תורה". שכן, קודם שיאכל - ימתין ויברך. לפני שיכנס לביתו ימתין ויעשה מעקה ומזוזה. בטרם יאכל בשר - ישחוט, ינקר, וימלח. קודם שיאכל פרי - ימתין ג' שנות ערלה, נטע רבעי, תרומות ומעשרות. והיסוד לכך זה, חד הוא: שאדם ימתין, יתאפק, ויכבוש תאוותיו. ירסן את התאוה, ששורשיה הוא מים!

ולכן אדם נטהר במקוה, ארבעים סאה. ועל ידי שנכנס כולו למקום שממנת [בטביעה], נעשה בעצמו בריאה חדשה. וזו הסיבה שהביא הקב"ה את המבול ארבעים יום - שכן, רצה לברוא עולם חדש וטהור, על ידי ארבעים יום של טהרה במקוה, והגעלת האיסורים שנספגו בבריאה!

Rabbi Israel Baal Shem Tov explains the relevance to our daily lives of the divine instruction to Noah, "Come into the ark." The Hebrew word for ark, *teivah*, also means "word." Come into the word, says the Almighty to each and every one of us; enter within the words of prayer and Torah study. Here you will find a haven of wisdom, meaning and sanctity amidst the raging floodwaters of life.

The word that the Torah uses for the Flood is *mabul*, which means disorder and confusion. Our world is a *mabul* of moral disarray and distorted priorities. But even as the

chaos of a still-imperfect world churns about us, we have the ability to create, as did Noah, an island of tranquility and perfection, sheltered by the protective words (*teivot*) of Torah and prayer.

Furthermore, the personal havens we create are not confined to the interior world of our minds and hearts. As was the case with Noah's *teivah*, we also bring "specimens" from the outside world into the sanctity of our "ark." Through our observance of the mitzvot, we employ a great variety of the creatures and elements to fulfill G-d's will: the animal hide that is made into *tefillin*, the wool spun into *tzitzit*, the food which provides the energy to pray, the money given to charity. These are all "brought into the *teivah*"—made part of a personal universe that is wholly devoted to good and G-dly pursuits.

✳ But our personal arks are not ends in themselves. It is not sufficient to bring "samples" from the outside into the insulated havens of Torah and prayer and content ourselves with these pockets of perfection adrift in a strife-torn world. Our "arks" must also serve as the seeds from which a new world, embracing the entirety of creation, will grow. Our mission in life is to create a world free of greed, jealousy and hate, a world suffused with the wisdom and goodness of its Creator; to translate the G-dly perfection of our personal *teivot* into the divinely perfect world of Moshiach.⁶

✳ The directive, "Come into the ark," which characterizes our task during the *mabul*-years of history, is but a prelude to the "Go out from the ark" era of Moshiach, when the holiness and perfection of a Torah-defined existence will extend to all of creation.

39

יהודים יראי שמים בעלי תכונה טובה. ואיתא שאברהם אבינו פגע בשם בן נח ושאלו היאך ניצלתם מחרון אף הגדול הזה, והשיבו בוכות שעסקנו בחסד, ומהשאלה איר ניצלתם חיונו דבוה שהיה צדיק תמים עדיין לא היה די להינצל, רק בכת מדת החסד ואהבה המעוררת חסדים. וזאת עלינו ללמוד שאין כותנו אלא בכת אחותם של ישראל. ופילוג הוא עצת היצר הקשה ביותר. וזה הכח של תיבת נח בכל דור ודור, שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ויש ליהודי תיבת נח שהיא שמירה עבורו בכל המצבים שנמצא. וע"כ אצל חסידים העמידו ליסוד חשוב כ"כ את ענין החבורה המקושרים כאחד בלב אחד כאיש אחד, שהיא שמירה ליהודי בכל הענינים.

התיבה היתה עולם בפני עצמו כמו גן עדן

ועל כן, כיון שהעולם נעשה כל כך רע, "ותשחת הארץ", צריך היה ליצור עולם חדש טוב.

מה עשה הקב"ה? הפסיק לגמרי את העולם הזה! כמו שמבואר בזוהר הקדוש, שהתיבה היתה כמין גן עדן - עולם אחד, רשות בפני עצמה. ולא היתה כלל, חלק מהעולם הזה.

כיון שאם היה בעולם רק רע, רדיפה אחרי תאוה, לקיחה של כל דבר [נשים, רכוש], צריך היה ליצור טוב בשפע! עולם חדש של נתינה! עולם של נח שנותן ונותן, לכל חיה וחיה די מחסורה, בדאגה אין קץ, ובחסד עצום! שכן, אם התגברות התאוה היא מסלול ודאי לאבדון, ח"ו, הרי שחסד זה לזה - הוא בריאת עולם מחדש.

וכמו שמסופר במדרש (שוחר טוב ל"ז), ששאל אברהם אבינו את מלכי צדק, הוא שם בן נח: איך ניצלתם מדור המבול? ותמוה, וכי לא ידע אברהם שהקב"ה הציילם על ידי התיבה?

אלא, עומק שאלתו של אברהם אבינו היה, כיצד הצלחתם להינצל "רוחנית"? כי "גשמית", הקב"ה הצייל אותם על ידי התיבה, אבל השאלה היא איך ניצלתם "רוחנית"? כיצד הפכתם עולם שכולו רע, לעולם טוב?

ענה לו שם: עשינו חסד עם החיות בתיבה! אמר אברהם אבינו: אם חסד לבעלי חיים מקיים את העולם, קל וחומר שחסד לבני אדם מקיים מיד: "ויטע אשל" - אברהם עמוד החסד! שכן חסד ונתינה לאחר, הוא ההיפך הגמור של תאוה, הכל שלי!

ממילא מובן היטב, מדוע צריך הנה הקב"ה לשמור על נח דווקא בתיבה. וזאת כדי ליצור שפע חסד, לתקן את דור המבול שהיו ממש להיפך - שפע התאווה!

שלום

נח

נב 38 נתיבות

ובדברי שמואל איתא בשם התולדות י"י שחיבור יראי ה' גם יחד באחדות הוא בח' תיבת נח, שזה הוי שמירה ליהודי מכל רע בכל המצבים. ויש לבאר ע"ד שמבאר בדרשות הר"ן את ענין דור הפלגה (עי' להלן בענין דור הפלגה), דכאשר מתאחדים יחד אנשים בעלי תכונה טובה נולד מאחדותם דברים טובים, אף אם לא יעשו דבר, עצם האחדות בעלי תכונה טובה מגבירה את כח הטוב, ולהפך בהתאחד בעלי תכונה רעה עצם אחדותם תוליד רע. וכזה מבאר ענין דור הפלגה, שראה הקב"ה יודע תעלומות שזו האחדות של בעלי תכונה רעה ועלולה לצאת מהם השחתה נוראה על כל הבריאה, לכך הפיצם על פני כל הארץ. ובוה י"ל ג"כ ענין התיבה, שבה התכנסו יחד כל הטוהרים למקום אחד וכת האחדות הצייל אותם. שוהו הכח המחזיק איש יהודי. והתורה מלמדת לנו בזה איך קם ונבנה עולם חדש מתוך דור המבול, בכת האחדות של תיבת נח. וע"כ התגברות היצה"ר חוקה מאד בענין זה, שיצר לב האדם רע ומתגבר מאד לבטל את האחדות, כי כח ההצלה הוא בהתמכרות של